Fra Njauddam sijdd til bygda Neiden

Under egne rapporten, punkt 16 finner du: ”Skoltene en glemt kultur i Barentsregionen”. Der finner du også kartet og en mer detaljert beskrivelse av grensebygda Neiden i Sør-Varanger kommune og om skoltene i hele Barentsregionen.

Rød firkant på kartet ligger skoltenes tusenårige sommerboplass, Skoltebyen.

Kart over den gamle Njauddâm-sii’daen før grensesettingen i 1826.

Neiden skoltene hadde bruksretten innenfor sii’da området til frem til 1826. Grensesettingen førte til at sii’daen ble delt i to, og de senere rettstvistene fra 1848 har bidratt til at Neiden skoltene gravis ble fratatt alle bruksrettigheter og næringsgrunnlag i det område som ble på norsk side.

Skoltebyen i Neiden var tidligere Njauddâm skoltenes sommerboplass, men de ble gradvis etter grensesettingen fratatt alle ressurser og naturgrunnlag på norsk side. Siden begynnelsen av 1900-tallet ble skoltene presset sammen til Skoltebyen, som i dag er Neiden skoltenes siste kjerneområde i Norge. På grunn av fredningen av Skoltebyen har skoltene i Norge blitt kastet ut av sitt siste kjerneområde i Norge, uten noen form for vederlag eller erstatninger.

Dette i motsetning til de finske statlige myndigheter, som har gitt et eget næringsområde til skoltene i Finland. Videre sikrer Skolteloven i Finland at skoltene blir sikret et minimum av rettigheter og et naturgrunnlag for å ivareta sin kultur. Jfr. kartvedlegg side 68 i rapporten «Skoltene en glemt kultur i Barentsregionen».

Frem til 1826 før grensen ble fastlagt var hele det nåværende Sør-Varanger og Kola området under russisk jurisdiksjon. Det meste av Kola området og Sør-Varanger har i historisk tid vært inndelt i en rekke sii’da områder (jfr forannevnt rapport side 13 og14). Dette området var før koloniseringen av Kola og Sør-Varanger befolket av en folkegruppe, som har blitt betegnet i eldre kilder med ulike navn. Blant annet som kolafinner, kolalapper, russefinner, russelapper og skoltelapper, skolter mv. Om dette kan du lese mer om i forannevnte rapport. Skoltene eller kolalappene levde i en kultur felleskap, innen de ulike sii’da områdene. De flyttet etter årstidene (vår, sommer, høst og vinter) til faste boplasser. Blant annet flyttet Neiden skoltenes på somrene til Neiden, men etter grensesettingen ble de gradvise bofaste.

Sitat fra Väinö Tanners bok"Skoltlapparna" (fra 1929 s. 282) *om Petsamo skoltenes antropologiske type om de också i skolternas civilisation ock språk i mycket hogre grad an hos vastlapparna kan spåra kvarlevor av den akte gamla lappkulturen på de fleste områden, så ar folket i rasialt hanseende icke mere, kanskje ej ens till overvagande del lappskt.*

Tanner mente skoltene har et visst karelsk eller også russisk utseende og han diskuterer flere muligheter. Blant annet sier han et sted at skoltene er taigaens vestligste folkegruppe.

Det betyr at skoltene var Neidens og Sør-Varangers urbefolkning, før koloniseringen av bygda startet på første halvdel av 1800-tallet. Fredningen av Skoltebyen på slutten av 1990-tallet ha ført til at skoltene har blitt kastet ut av sitt siste gjenværende kjerneområde. De etablerte kvenene i Neiden og Sør-Varanger kommune utnytter skoltenes kultur og historie i den markedsmessige satsningen. De norske skoltene blir tilsidesatt og betraktes som ikke eksisterende borgere. Dette som en orientering for å komplettere bildet av dagens Neiden!

En mer detaljert beskrivelse av Neidens historie finner du i rapporten: *"Skoltene en glemt kultur i Barentsregionen ”* Grensesettingen i 1826 mellom Norge og Russland/Finland førte til en gradvis kvenfinsk kolonisering av Neiden dalen og bygda begynte på første halvdel av 1899-tallet. Skoltene ble av den norske rettstaten betraktet som ikke eksisterende i Neiden og i de etterfølgende statlige rettsakene ble de frarøvet livsgrunnlaget og våre historiske rettigheter til naturgrunnlaget idet tidligere Njauddãm-sii'daen.

Sametinget ved Samisk kulturminneråd sto i spissen for fredningen av Skoltebyen og det førte til at skoltene med eiendommer i Skoltebyen ble kastet ut fra sitt siste reservat, Skoltebyen! Skoltene ble tvunget ut fra Skoltebyen, men i ettertid bruker Sametinget Skoltebyen som deres 1000 årssted selv de aldri har hatt noen tilknytning til stedet!

Hvordan kan den norske rettsstaten anerkjenne denne uretten, når skoltenes historie er dokumentert av grenseforhandlingen fra 1826!